

УДК 371.811.1 134

DOI: 10.12958/2227-2844-2021-6(344)-1-197-206

Сізова Ксенія Леонідівна,

доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри філології та видавничої справи Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, м. Кременчук, Україна.

sizovax@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3269-6343>

Сошенко Світлана Михайлівна,

кандидат педагогічних наук, доцент, директор Центру підвищення кваліфікації та професійної адаптації Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, м. Кременчук, Україна.

svetlana.soshenko1973@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-5634-2945>

**ДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ БУКСТАГРАМУ
ЯК РІЗНОВИДУ КРЕОЛІЗОВАНОГО ТЕКСТУ**

Модернізація сучасної шкільної освіти потребує осучаснення змісту і форми навчання, упровадження в освітній процес арсеналу інноваційних педагогічних технологій і засобів. Сучасним школярам притаманні інший підхід до інформації (вони звикли сприймати її у візуальному вигляді) і так зване «кліпове мислення» (Гич, 2016). Викликати справжній інтерес до читання української літератури, сформувати читацьку компетенцію є важливим завданням, вирішення якого залежить, зокрема, й від вибору нових засобів навчання, одним з яких є букстаграм (від англ. book – «книга» та Instagram), пост у соціальній мережі Instagram, який містить фотографію книги і невеличкий текст – зазвичай лише назву книги із зазначенням автору, до яких іноді додаються яскрава цитата або мінірецензія (Савенкова, 2018, с. 95), що надає підстави кваліфікувати букстаграм як креолізований текст.

Використання креолізованих текстів на уроках літератури як засіб активізації читацького інтересу і пізнавальної діяльності знаходиться у фокусі уваги сучасних лінгвістів (Завадська, 2016) і педагогів (Вержанська & Лагута, 2016; Вержанська & Лагута, 2019; Лілик, 2018; Нікітіна, 2015; Platonova, Tarasova & Golubinskaya, 2015). Урізноманітнення перцептивних стилів розглядається як запорука успішного навчання (Белявська, 2015).

На думку А. Нікітіної, значення полікодового тексту як засобу навчання у лінгводидактичному дискурсі впливає з його своєрідної структури і спрямованості на полісенсорне сприймання текстової

інформації – залучення багатьох органів чуття (Нікітіна, 2015, с. 223). Вербальні й невербальні елементи креолізованого тексту спрямовані на активізацію мозкової діяльності реципієнта. Це обумовлює важливість використання зазначених текстів у освітньому процесі закладів освіти, актуалізує необхідність визначення теоретичних і методичних основ їх застосування в професійній підготовці майбутніх учителів української літератури (Лілик, 2018, с. 75).

Типологія креолізованих текстів, які є ефективними у процесі вивчення літератури, розроблена О. Ісаєвою. Автор виокремлює наступні різновиди: комікси, буктрейлер, постер чи мотиватор, буклет або брошура, фотоколаж з літературної теми, логотип, «дуддл», скрапбукінг, кардмейкінг (Ісаєва, 2015). Деякі з виділених дослідницею типів креолізованих текстів є об'єктами активного наукового осмислення, наприклад, буктрейлер (Воробель & Кобильник, 2012; Гич, 2015; Сізова, Алексеєнко & Хміль-Чуприна, 2020; Хміль-Чуприна, 2019). Однак, як можна побачити, у переліку креолізованих текстів не згадується букстаграм, який останнім часом динамічно розвивається.

Варто зазначити, що феномен букстаграму в аспекті популяризації читання є об'єктом досліджень зарубіжних вчених (Naseem, 2018; Santhanam, 2021), однак у вітчизняній науці про освіту дидактичний потенціал цього різновиду креолізованого тексту на уроках літератури ще не розкритий повною мірою. Саме цим зумовлена мета цієї розвідки, яка полягає у осмисленні роботи з букстаграмом у процесі вивчення української літератури.

Мета дослідження реалізується у низці завдань: проаналізувати методіку роботи з букстаграмом, виявити дидактичний потенціал букстаграму, визначити методичні основи застосування букстаграму на уроках української літератури в основній школі.

Вибір методів дослідження зумовлений поставленими метою і завданнями. Окрім загальнонаукових методів, у розвідці використано семантичний аналіз і компаративний метод.

Стаття є спробою осмислення спільної роботи з букстаграмом майбутніх вчителів української мови і літератури та учнів 5–10 класів Кременчуцького ліцею № 30 «Олімп» імені Н. М. Шевченко під час проходження здобувачами вищої освіти Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського навчальної практики з викладання української літератури. Вибір букстаграму як інструменту навчання пов'язаний з тим, що в університеті вже п'ятий рік діє спільний з міською бібліотекою для дорослих проект «Книга у віртуальному просторі», спрямований на формування читацької компетенції та популяризацію читання серед молоді (Хміль-Чуприна, 2019).

Робота з букстаграмом будувалася за чітким алгоритмом, який було визначено з керівником практики від ЗВО до її початку. На першому етапі учні разом з практикантом обговорювали феномен букстаграму, його функціональні ознаки, знайомились з кращими зарубіжними та

українськими зразками. Варто зауважити, що більшість учнів виявилися обізнаними у цьому питанні – вони вже стикалися з букстаграмом у соціальних мережах.

На другому етапі учням пропонувалося самостійно обрати твір української художньої літератури, який став би основою власного букстаграму. Вибір був вільним – учні могли обрати твір як зі шкільної програми, так і позапрограми. Вибір обговорювався на уроках – учні пояснювали, чому обрали саме цей твір, чим він їх зацікавив, чи знають вони інші твори письменника тощо.

Третій етап передбачав власне розробку букстаграму (індивідуальну або групову), на що учням надавався тиждень. Творча група обговорювала, які саме елементи композиції найкраще передають тему, ідею, стильову тональність художнього твору, розробляла композицію букстаграму. На четвертому етапі учні робили презентацію своїх доробок, під час якої букстаграми обговорювалися у класі. На рисунках 1–4 представлено букстаграми, розроблені учнями. Перший проєкт (рис. 1) є колективною роботою школярів 5-го класу.

Рис. 1. Букстаграм книги В. Нестайка «Дивовижні пригоди у лісовій школі»

Школярі разом обирали локацію для зйомки, м'які іграшки, які уособлюють героїв твору, атрибути (знаряддя для малювання, підручник тощо) для створення композиції.

На рисунку 2 представлений колективний проєкт учнів 7-го класу.

Рис. 2. Букстаграм книги Л. Костенко «Маруся Чурай»

Осінній пейзаж, пале листя, відрізані стрічки й пролиті чорнила символізують важку долю народної митччини.

На рисунку 3 подано роботи двох творчих груп учнів 10-го класу. Перший букстаграм намагається передати містичну таємничу атмосферу «Лісової пісні» – чорне тло контрастує з червоним намистом, зеленим листям, білими суцвіттями весняного глоду та орнаментом вишивки, який є суголосний цим кольорам. Це символи життя і смерті, кохання і зради. Букстаграм другої творчої групи більш життєрадісний – учні хотіли показати, що кохання, як і природа, є вічним.

Рис. 3. Букстаграми збірки драматичних творів Лесі Українки

Складна образна система використана у букстаграмі до роману Панаса Мирного «Хіба ревуть воли, як ясла повні?», створеному учнями 10-го класу (Рис. 4).

Рис. 4. Букстаграм роману Панаса Мирного «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»

На букстаграмі представлені народна вишивка, колосся пшениці і поминальні горілка з хлібом, які залишають на кладовищі. Як пояснили автори – це колообіг життя: хліб, який народжується у колосі і вмирає шматком на могилі. Це хліб, за який борються селяни, який наповнює ясла волів.

Робота з букстаграмом на уроках української літератури дозволила виокремити наступні складові дидактичного потенціалу цього різновиду креолізованого тексту:

- букстаграм сприяє творчому осмисленню художнього твору і, як наслідок, розвитку креативного (в тому числі, й асоціативного) мислення учнів, адже його створення є своєрідною співтворчістю автора художнього твору і автора букстаграму. У процесі створення букстаграму учень проходить той саме шлях, що і письменник, – він має вибудувати систему образів, що якнайкраще донесе до реципієнтів ідею літературного твору;
- створення креолізованого тексту, яким є букстаграм, є передумовою (своєрідним містком) до продукування цілком вербального тексту, яке викликає певні труднощі у сучасних учнів. Букстаграм для них розробити значно легше, ніж написати переказ чи твір, однак досвід створення букстаграму стає при нагоді під час виконання цих завдань;
- букстаграм є дієвим інструментом осучаснення української літературної класики і модернізації вивчення української літератури у середній школі. Роблячи художній твір елементом середовища соціальної

мережі, школяр починає сприймати його як щось звичне і сучасне, а не архаїчне й застаріле;

- букстаграм є ефективним засобом формування читацької культури і активізації інтересу учнів до читання української художньої літератури;

- у зв'язку з тим, що букстаграм розробляється творчою групою учнів під керівництвом куратора (практиканта), букстаграм виступає в ролі каталізатора формування навичок командної роботи та проєктної діяльності; спільна робота над букстаграмом допомагає долати комунікативні бар'єри між учнями і вчителем.

Отже, використання букстаграму на уроках української літератури у середній школі виявилось ефективним і засвідчило його значний дидактичний потенціал. Букстаграм можна сміливо додавати до переліку різновидів креолізованого тексту, які пропонуються для модернізації вивчення літератури. Особливо корисним є використання букстаграму у процесі організації практики майбутніх вчителів української мови і літератури, адже вони належать до того ж покоління, що і учні, тому креолізований текст, призначений для розміщення у соціальних мережах, є для них зрозумілим і звичним явищем.

Перспективу подальших наукових розвідок бачимо у організації емпіричного дослідження ефективності роботи з букстаграмом на уроках літератури, у розробці системи критеріїв оцінювання, а також у створенні віртуального банку букстаграмів на допомогу вчителям.

Список використаної літератури

1. Белявська О. Перцептивні стилі – запорука ефективного навчання. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2015. Вип. 18. С. 30–36. **2. Вержанська О.,** Лагута Т. Креолізований навчальний текст в електронному навчанні. *Новий колегіум*. 2016. № 1. С. 42–49. **3. Вержанська О.,** Лагута Т. Функції тексту в електронному навчанні. *Проблеми сучасної освіти*. 2019. № 9. URL: <https://periodicals.karazin.ua/issuesedu/article/view/12985>. **4. Воробель С.,** Кобильник Б. Буктрейлер як новий жанр популяризації книги. *Шкільна бібліотека*. 2012. № 21/22. С. 70–73. **5. Гич Г. М.** Буктрейлер як засіб розвитку професійної компетенції вчителів літератури: На допомогу миколаївському педагогу: збірник інстр-метод. листів та рекомендацій. Миколаїв, 2015. Ч. 1. URL: <https://www.slideshare.net/ksonzolga/ss-57272082> (дата звернення: 23.04.2021). **6. Гич Г.** «Кліпове мислення» молоді: друг чи ворог навчання? *Наукові праці Чорноморського державного університету ім. Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія: Педагогіка. 2016. Т. 269. Вип. 257. С. 38–42. **7. Завадська О.** Феномен креолізованого тексту: актуальна проблема сучасних лінгвістичних досліджень. *Лінгвістичні дослідження: зб. наук. праць ХНПУ ім. Г. Сковороди*. 2016. №43. С. 163–169. **8. Ісаєва О. О.** Креолізований текст на уроках літератури як засіб активізації читацької

діяльності учнів. 2014. URL: <http://www.isaieva.kiev.ua/downl-f/prez-2-3-kreoltext.pdf> (дата звернення: 12.04.2021). **9. Лілік О.** Особливості використання креолізованих текстів у професійній підготовці майбутніх учителів української літератури. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент*. 2018. Вип. 13. С. 71–83. **10. Нікітіна А. В.** Полікодові тексти як лінгводидактичні засоби навчання української мови. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2015. Вип. 3. С. 219–223. **11. Савенкова О. А.** Букстаграм как новый тип книжных блогов. *Язык. Текст. Книга: материалы международной научно-практической конференции*. Екатеринбург: УрФУ, 2018. С. 95–97. **12. Сізова К. Л.,** Алексєєнко Н. М., Хміль-Чуприна В. В. Властивості буктрейлера: український та світовий досвід. *Держава та регіони. Серія Соціальні комунікації*. 2020. № 1 (41). С. 85–89. **13. Хміль-Чуприна В. В.** Формування читацької компетенції і культури у студентської молоді в проекті «Книга у віртуальному просторі». *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2019. № 4. С. 110–116. **14. Naseem F.** Bookstagram for Beginners! The Guy with the Book. 2018. URL: <http://theguywiththebook.com/2018/05/17/bookstagram-for-beginners> (дата звернення: 18.03.2021). **15. Santhanam R.** That #wonderful world of Bookstagram. *The Hindi*. February 13, 2021. URL: <https://www.thehindu.com/books/that-wonderful-world-of-bookstagram/article33819497.ece> (дата звернення: 29.03.2021). **16. Platonova Iu.,** Tarasova E., Golubinskaya A. Creolized Text as a Form of Modern Educational Discourse. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2015. Vol. 214. P. 788–796.

References

1. Belyavska, O. (2015). Pertseptyvni styli – zaporuka efektyvnoho navchannya [Perceptual styles – the key to effective learning]. *Pedahohichna osvita: teoriya i praktyka – Pedagogical education: theory and practice*, 18, 30-36 [in Ukrainian]. **2. Verzhanska, O., & Laguta, T.** (2016). Kreolizovanyi navchalnyi tekst v elektronnomu navchanni [Creolized educational text in e-learning]. *Novyi kolehium – New college*, 1, 42-49 [in Ukrainian]. **3. Verzhanska, O., & Lahuta, T.** (2019). Funktsii tekstu v elektronnomu navchanni [Functions of the text in e-learning]. *Problemy suchasnoi osvity – Problems of modern education*, 9. Retrieved from <https://periodicals.karazin.ua/issuesedu/article/view/12985> [in Ukrainian]. **4. Vorobel, S., & Kobylnyk, B.** (2012). Buktreiler yak novyi zhanr populiaryzatsii knyhy [Book trailer as a new genre of popularization of the book]. *Shkilna biblioteka – School library*, 21/22, 70-73 [in Ukrainian]. **5. Hych, H. M.** (2015). Buktreiler yak zasib rozvytku profesiinoi kompetentsii vchyteliv literatury: Na dopomohu mykolaivskomu pedahohu [Book trailer as a means of developing the professional competence of teachers of literature: To help the Nikolaev teacher]. Part 1. Mykolaiv. Retrieved from <https://www.slideshare.net/ksonzolga/ss-57272082> [in Ukrainian].

- 6. Нych, Н.** (2016). «Klipove myslennia» molodi: druh chy voroh navchannia? [«Clip thinking» of young people: friend or foe of learning?]. *Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu im. Petra Mohyly kompleksu «Kyievo-Mohylianska akademiia»*. Serii: *Pedahohika – Scientific works of the Petro Mohyla Black Sea State University of the Kyiv-Mohyla Academy complex*. Series: *Pedagogy*, 269, 257, 38-42 [in Ukrainian].
- 7. Zavadska, O.** (2016). Fenomen kreolizovanoho tekstu: aktualna problema suchasnykh linhvistychnykh doslidzhen [The phenomenon of creolized text: an urgent problem of modern linguistic research]. *Linhvistychni doslidzhennia: Zb. nauk. prats KhNPU im. H. Skovorody – Linguistic research*, 43, 163-169 [in Ukrainian].
- 8. Isaieva, O. O.** (2014). Kreolizovanyi tekst na urokakh literatury yak zasib aktyvizatsii chytatskoi diialnosti uchniv [Creolized text in literature lessons as a means of activating students' reading activity]. Retrieved from <http://www.isaieva.kiev.ua/downl-f/prez-2-3-kreoltext.pdf> [in Ukrainian].
- 9. Lilik, O.** (2018). Osoblyvosti vykorystannia kreolizovanykh tekstiv u profesiinii pidhotovtsi maibutnykh uchyteliv ukrainskoi literatury [Features of the use of creolized texts in the professional training of future teachers of Ukrainian literature]. *Mystetska osvita: zmist, tekhnolohii, menedzhment – Art education: content, technology, management*, 13, 71-83 [in Ukrainian].
- 10. Nikitina, A. V.** (2015). Polikodovi teksty yak linhvodydaktychni zasoby navchannia ukrainskoi movy [Polycode texts as linguodidactic means of teaching the Ukrainian language]. *Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu – Scientific notes of Berdyansk State Pedagogical University*, 3, 219-223 [in Ukrainian].
- 11. Savenkova, O. A.** (2018). Bukstagram kak novyi tip knizhnykh blogov [Bookstagram as a new type of book blogs]. *Yazyk. Tekst. Kniga: materialy mezhdunarodnoi nauchno-praktycheskoi konferentsii – Language. Text. Book: proceeding of the international scientific-practical conference*. (pp. 95-97). Ekaterinburg: UrFU [in Russian].
- 12. Sizova, K. L., Alekseenko, N. M., & Khmil-Chupryna, V. V.** (2020). Vlastyvosti buktreilera: ukrainskyi ta svitovy dosvid [Properties of booktrailer as a phenomenic art: Ukrainian and world experience]. *Derzhava ta rehiony. Serii: Sotsialni komunikatsii – State and regions. Series: Social Communications*, 1 (41), 85-89 [in Ukrainian].
- 13. Khmil-Chupryna, V. V.** (2019). Formuvannia chytatskoi kompetentsii i kultury u studentskoi molodi v proekti «Knyha u virtualnomu prostori» [Formation of student youth's reading competence and culture due to the start-up «Book in virtual environment»]. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia – Library Science. Record Studies. Informology*, 4, 110-116 [in Ukrainian].
- 14. Naseem, F.** (2018). Bookstagram for Beginners! The Guy with the Book. Retrieved from <http://theguywiththebook.com/2018/05/17/bookstagram-for-beginners>.
- 15. Santhanam, R.** (2021). That #wonderful world of Bookstagram. *The Hindi*. Retrieved from <https://www.thehindu.com/books/that-wonderful-world-of-bookstagram/article33819497.ece>.
- 16. Platonova, Iu., Tarasova, E., & Golubinskaya, A.** (2015). Creolized Text as a Form of Modern Educational Discourse. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 214, 788-796.

Сізова К. Л., Сошенко С. М. Дидактичний потенціал букстаграму як різновиду креолізованого тексту

У статті досліджується методика роботи з букстаграмом на уроках української літератури. Букстаграм розглядається як елемент сучасного освітнього дискурсу. Аналізуються особливості букстаграму як різновиду креолізованого тексту, що сприяє творчому осмисленню художнього твору. Простежується роль букстаграму у розвитку креативного мислення учнів, зокрема, букстаграм розглядається як форма співтворчості читача з автором твору, інструмент осучаснення української літературної класики і модернізації вивчення літератури у школі. Визначаються методичні засади застосування букстаграму як засобу формування читацької культури і активізації інтересу учнів до читання української художньої літератури. У статті аналізуються зразки букстаграмів, створених учнями під керівництвом майбутніх вчителів української мови і літератури під час проходження практики у закладах загальної середньої освіти.

Ключові слова: букстаграм, креолізований текст, методика викладання української літератури, активізації інтересу до читання.

Сизова К. Л., Сошенко С. М. Дидактический потенциал бустаграма как разновидности креолизованного текста

В статье исследуется методика работы с бустаграмом на уроках украинской литературы. Бустаграм рассматривается как элемент современного образовательного дискурса. Анализируются особенности бустаграма как разновидности креолизованного текста, способствующей творческому осмыслению художественного произведения. Прослеживается роль бустаграма в развитии креативного мышления учащихся, в частности, бустаграм рассматривается как форма сотворчества читателя с автором произведения, инструмент модернизации украинской литературной классики и изучения литературы в школе. Определяются методические основы применения бустаграма как средства формирования читательской культуры и активизации интереса учащихся к чтению украинской художественной литературы. В статье анализируются образцы бустаграмов, созданных учениками под руководством будущих учителей украинского языка и литературы во время прохождения практики в школах.

Ключевые слова: бустаграм, креолизованный текст, методика преподавания украинской литературы, активизации интереса к чтению.

Sizova K., Soshenko S. Didactic Potential of Bookstagram as a Kind of Creolized Text

The article investigates the method of working with a bookstagram in lessons of Ukrainian literature. bookstagram is considered as an element of modern educational discourse. The peculiarities of the bookstagram as a kind of creolized text that promotes creative comprehension of a work of art are

analyzed. Creolized texts are now considered as an effective didactic tool, because they are easier to accept by modern pupils. The role of bookstagram in the development of creative thinking of pupils is traced, in particular, bookstagram is considered as a form of co-creation of the reader with the author of the work, a tool for modernizing Ukrainian literary classics and the school study of literature. The methodical bases of bookstagram application as a means of formation of reading culture and activation of interest of pupils to reading of the Ukrainian fiction are defined. The main functions of the book are the popularization of reading and the formation of reading competence of pupils, attracting attention to Ukrainian fiction, involving students in the constant use of library resources, the implementation of innovative forms of teaching Ukrainian literature at school. The article analyzes samples of bookstagram created by pupils under the guidance of future teachers of Ukrainian language and literature during internships in secondary schools. Such joint activities of pupils and students-practitioners proved to be useful, because it helped to create an atmosphere of trust and increase motivation to read.

Key words: bookstagram, creolized text, methods of teaching Ukrainian literature, activation of interest in reading.

Стаття надійшла до редакції 11.09.2021 р.

Прийнято до друку 24.09.2021 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Поясок Т. Б.